

Ո՞Վ Է ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԱՊՐՈՂ ՀԱՅԸ

1.- ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐԸ ԻՆՔՉԻՆՔՆԻՆ ԹՈՒՐԻՔԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ, ԲՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅ ԿԸ ՆԿԱՏԵՆ:

2.- ՍՓԻՒՌԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՈՆՔ «ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐ» ԵՆ:

3.- ԻՍԿ ԹՈՒՐԻՔԵՐԸ ԱՆՈՆՑ “ERMENI GÂVOUROU” ԿԸ ԿՈԶԵՆ:

4.- ՄԵՋԻ ՀԱՄԱՐ ԱԼ ԱՆՈՆՔ, ՇԱՏ ՔԻՉ ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ, ՍԿՍԵԼՈՎ ԻՐԵՆՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԷՆ ՈՒ ՀԱՍՆԵԼՈՎ ԱՄԷՆԷՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻՆ, ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ, «ԲԱՐՁՐԵԱԼՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅՆ ԿՈՂՄԷ» ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ԳԼԽՈՒՆ ՏՐՈՒԱԾ «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐ» ԵՆ:

ՄԵՆԲ, ՆԱԽԱԽՆԱՄՈՒՔԻԱՆ ԽԱՆԱՏԱԳՈՂԸ ՀԵՆԲ, Լ ԶԵՆԲ ՈՒՂԵՐ ԱՂ ԽԱՆԱՏԱՂ:

Բայց, տեղ մը կը ստիպուի՞նք մտածել՝ տեսնելով դարերէ ի վեր հայ ազգին պատճառուած անիրաւութիւնները և դժբախտութիւնները, հարց կու տանք մե՞նք մեզի. «Արդեօ՞ք, հայ ազգը, անիծուած ազգ մըն է»:

Արդեօք ի՞նչ էր հայ ազգին «յանցանք»ը, «սխալ»ը և կամ «մեղք»ը, որ ան ա՛յս աստիճան տառապանքներու ենթարկուեցաւ և, դեռ մինչեւ այսօր ալ, կ'ենթարկուի:

ՄԵՆԲ կը ԽԱՆԱՏԱՆԲ, որ հայ ազգին մեծագոյն յանցանքներէն մէկը՝ «դիրահաւատ» ըլլալն է:

Հայ ազգը, իր ամբողջ էութեամբ, ԽԱՆԱՏԱԳ «Քրիստոս»ի կրօնքին:

Եւ իր «սուրբ» վար դրաւ ու անոր տեղ, Քրիստոսին խաչը բարձրացուց:

Միջնադարեան Եւրոպացի պատմագիր մը կը յիշատակէ՝ «Հայ գիւղացիները, իրենց գիւղերուն վրայ խուժող բարբարոսներուն սուրբերուն դէմ, խոր հաւատով Քրիստոսին Աւետարանը կը բարձրացնէին՝ իբր վահան»:

Հայերը, այն աստիճան սրտանց կապուած էին Քրիստոսի կրօնքին, որ հետեւեալ դէպքը գաղափար մը կու տայ, այս ծայրայեղ «ենթակայութեամբ» մասին:

Քրիստոս, յետոյ՝ հազար բուսկամներուն, հայ հոգեւորականն-

րուն կողմէ ժողովուրդին մէջ տարածուած համոզում մը կար, թէ հազար թուականին, Քրիստոս կրկին պիտի յայտնուէր երկրի վրայ:

Եւ ժողովուրդը, երկիւղածութեամբ կը սպասէր, Քրիստոսին գալուստը:

Եւ այդ օրերուն, անբնական ձայներ կը լսեն. հողին կը ծոին, ականջնին կը դնեն և մտիկ կ'ընեն, հասկնալու համար այդ ձայներուն բնոյթը և կը կարծեն, թէ Քրիստոսի գալուստին նշաններն են անոնք:

Բայց յետոյ կ'անդրադառնան, որ ձիերու սմբակներու ձայներն են:

Եւ Յիսուսի տեղ, թուրանական խուժանները կու գան Հայաստան:

★ ★ ★

Այստեղ պիտի ջանանք նշել, թաթարական հրոսախուժներուն Հայաստան խուժել սկսելէն յետոյ, հայ իշխաններուն և հայ ժողովուրդին գործած մահացու սխալներէն մէկ քանին:

Վասպուրականի Սենեֆերիմ-Յովհաննէս թագաւորը, չկարենալով Թաթարներու յարձակումները ետ մղել, Բիւզանդիոնի Վասիլ Բ. Կայսրին հետ կը համաձայնի և Վասպուրականի տարածութիւնը, իր 8 քաղաքներով, 24 բերդերով և չորս հազար զիւղերով, կը յանձնէ Բիւզանդական կայսրին, և ասոր փոխարէն կ'առնէ Սեբաստիոյ նահանգը: Թաթարական յարձակումներէ հեռու, ապահով տեղ մը կը նկատէ այս շրջանը, և կը գաղթէ հոն իր արհունիքով և ութսուն հազարի շուրջ զօրքով:

Կրնանք երեւակայել՝ հայ թագաւոր մը, որ իր վախկոտութեան պատճառաւ, կը ծախէ իր հողերը նենգ Բիւզանդական կայսրին ու կը փախչի իր հայրենիքէն:

Բայց, ինչի՞ կը ծառայէ, իր այս կատարած դաւանանութիւնը: Քանի որ, միջոց մը յետոյ, թաթարական խուժանը Սեբաստիա ալ կը հասնի:

Պոլիս, մեր աշակերտութեան շրջանին, թրքական պատմութեան դասագիրքներուն մէջ, հայուն անունը գրեթէ չէր յիշատակուեր:

Թուրքերը, այս ձեւով, կ'ուրանային հայ ազգին գոյութիւնը:

Միայն երկու տեղ յիշատակուած կը տեսնէինք «Հայ» անունը:

Մէկը՝ Թամբուլանին [Լենկթիմուր] 1400-թ.ներուն [-Ք.Ե.] Անաթոլիա խուժած շրջանին կը վերաբերէր:

Միւսն ալ՝ Քազըմ Գարապեգիրին 1920-թ ին, հայերուն վրայ կտտարած յարձակումներուն առիթով:

Այստեղ պիտի նշենք միայն, Թամերլանին Անաթոլիոյ մէջ կտտարած յարձակումներուն շրջանին, հայոց դէմ անոր գործադրած սարսափելի արարքներուն մասին գրուածները. «Թամերլան, Սեփաստիոյ մէջ, հինգ հազար հայ ճիւղեր գիւղերնորը, ողջ-ողջ փոսերուն մէջ թաղեց»:

★ ★ ★

Երբ հայ թագաւոր մը, իր հողերը և իր ժողովուրդը կը լքէ և կը փախչի, ստելի սպասեով տեղեր հաստատուելու համար, անտէր մնացած ժողովուրդը ի՞նչ կ'ընէ:

Ժողովուրդն ալ կը փախչի իր հայրենի հողերէն և կ'երթայ հոն, ուր որ կրնայ:

Սենեֆերիմ Թագաւորը, առաջին պատասխանատուն է, 11-րդ դարէն սկսեալ, Հայաստանի կամաց-կամաց քայքայման:

Այդ թուականէն յետոյ հայերը, փչող հովէն էջուող տերեւներու նման, ցրուեցան ամէն կողմ՝ Մոլտաիա, Լեհաստան, Կիլիկիա և, մանաւանդ՝ Անաթոլիոյ լայնատարած հողերուն վրայ:

Երբ, 29 Մայիս 1453-թ ին, Օսմանեան Սուլթանը՝ Մէհմէտ Բ., տարիներ տեւող պաշարումէ յետոյ, գրաւեց Կոստ. Պոլիսը, սատանայական խորամանկութեամբ, յոյներուն դէմ իբր հակակշռիչ ուժ, Անաթոլիոյ զանազան մարզերուն մէջ գտնուող հայերը Պոլիս բերել տուաւ: Բայց, ո՛չ թէ մեր սել աչքերուն համար: Որովհետեւ, այդ տարիներուն, բաւականաչափ թուրք ժողովուրդ գոյութիւն չունէր Անաթոլիոյ մէջ:

Եւ, Պոլիս և շրջակայքը հաստատուած հայերը որպէսզի աւելի քաջալերէ, Պրուսայէն Պոլիս բերել տուաւ Յովակիմ Եպիսկոպոսը:

Եւ Պոլսոյ Սամաթիոյ թաղին մէջ գտնուող Բիւզանդական եկեղեցին, ասոր հովը գտնուող պատմական վանքը, մէկ խօսեով՝ ամբողջ համալիրը յոյներէն առնելով, այսինքն՝ բռնագրաւելով, հայերուն տուաւ և հոն հաստատեց, առաջին անգամ ըլլալով, նախ հայկական Եպիսկոպոսարան մը որ, միջոց մը յետոյ, Պոլսոյ հայոց Պատրիարքարանի վերածուեցաւ 1461-թ ին, Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի հրովարտակով՝ իբր հակակշռիչ կեդրոն, Յունաց Պատրիարքութեան դէմ:

Այդ Յովակիմ եպիսկոպոսը ի՞նչ աստիճանի «Քրիստոնէական խիղճ», աւելի ճիշդ՝ աւազակներու յատուկ խիղճ ունեցած ըլլալու էր, որ յոյներէն բռնի առնուած այս եկեղեցին իւրացուց և հայկական եկեղեցիի վերածեց:

Մենք կը հաւատանք, որ Սենեֆերիմ թագաւորէն յետոյ, հայ ազգին դէմ մեծագոյն դաւադիրը կատարողը, այս Յովակիմ եպիսկոպոսն է, որ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտին լարած ծուղակը ինկաւ:

Եւ այս Պոլսոյ Պատրիարքութիւնն է, որ 1453-էն մինչեւ 1915-թ. և 1923-թ.էն մինչեւ այսօր, Օսմանեան Կայսրութեան և յետոյ թրքական պետութեան հլու, հնազանդ գործակալը եղաւ: Այս Պոլսոյ Պատրիարքութիւնն է, որ դարերու ընթացքին իր կատարած ազգավնաս գործունէութեամբ, հայ ազգին այսօրուան խղճալի վիճակին հասնելուն գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը եղաւ:

Այս Պոլսոյ Պատրիարքութիւնն է, որ Պոլիսը՝ հայ ազգին անպաշտօն մայրաքաղաքի վերածեց, ի վնաս հայուն բուն հայրենիքին:

Պոլսոյ այս Պատրիարքութեան շուրջ հաւաքուեցան բոլոր հայկական կազմակերպութիւնները, ի վնաս հայուն բուն հայրենիքին:

Մինչեւ 1453-թ., Պոլսոյ Օսմանցիներուն կողմէ գրաւումը, Պոլսոյ մէջ հայկական գաղութ մը գոյութիւն չունէր: Այս Պատրիարքութեան հաստատումէն յետոյ, օգտուելով նաեւ Պոլսոյ Օսմանեան Կայսրութեան կեդրոն ըլլալու ստաւելութիւններէն, Հայաստանի արդէն նօսրացած ժողովուրդը, օրէ օր աւելի լքեց հայրենի հողերը և հաստատուեցաւ Պոլիս:

Եւ այս ձեւով Պոլիս վերածուեցաւ հայութեան ամենահոծ կեդրոնին, ի վնաս հայուն բուն հայրենիքին՝ Հայաստանին:

Եւ 1915-թ.ին Թուրքերը օգտուեցան հայ ժողովուրդին իր հայրենի հողերուն՝ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ ցիրուցան վիճակէն և, շատ դիւրութեամբ հաւաքեցին, ափսոսեցին և ջարդեցին հայ ժողովուրդը:

29 Մայիս 1453 թուականը, թուրքերուն Պոլիսը գրաւելուն թուականն է:

Այս թուականը, Յոյն ազգին համար, ամենամեծ սուգի օրն է:

Իսկական հայրենասէր հայերուն համար ալ, Պոլսոյ Պատրիարքութեան հիմնադրութեան թուականը՝ իսկական սուգի օր մըն է:

Որովհետեւ, այդ օրէն սկսեալ, հայ ազգին նակատագիրը տրուեցաւ Թուրք սուլթաններուն ձեռքը:

Եւ Թուրք սուլթանները, Աթոռի հիւանդ այս հայ պատրիարհները իրենց «ֆիթ»երնէն բռնելով, հայ ժողովուրդը ուզած տեղերին առաջնորդեցին...

Եւ տարին մինչեւ 24 Ապրիլ 1915-թ ի գերեզմանը:

★ ★ ★

Պոլսոյ Պատրիարհութեան համար մեր այս ըսածները՝ իրենց սրտին մէջ քիչ մը հայրենասիրական զգացում ունեցող հայերուն համար, անժխտելի իրականութիւններ են:

Հայրենասէր հայեր՝

Մտածեցէ՛ք, պահ մը, թէ Եղեռնէն առաջ հայուն «դրախտ»ը նկատուած նախկին Պոլիսը, այսօր ի՛նչ վիճակի հասած է:

Այսօր, Պոլսոյ մէջ ապրող հայերը, քանի մը տասնեակ տարիներ յետոյ, բոլորովին թրջանալու ճամբուն մէջ պիտի գտնուին:

Եւ այս մասին, իբր վկայութիւն, պիտի նշեմք, նոյնիմէն՝ այսօրուան Պոլսոյ Պատրիարհ Մեսրոպ Արքայս. Մութաֆեանին ըսածները:

Ան, Օգոստոս 1999-թ ին, Պոլսոյ Պատրիարհարանին մէջ, Պոլսոյ հայկական թերթերուն՝ «Մարմարա», «Ժամանակ» և «Ակօս» թերթերուն խմբագիրներուն, ի մէջ այլոց, հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է:

«Խորհրդակատարութիւններէ եկած հատոյթը նուազած է: Անցեալ տարի միայն 250 երախտներ մկրտուեցան և ատնց ալ 60 տոկոսը խտրնածին էին: Այս անկումային թիւը արդէն ցոյց կու տայ, թէ որքա՛ն տարածուն դարձած է խտրն ամուսնութիւնը»:

Պատրիարհին յայտնած այս 60 տոկոս «խտրնածին» մկրտութեան իմաստը ի՞նչ է՝ գիտե՞ք: Այս ըսել է թէ...

«Պոլսոյ մէջ հայ երիտասարդներուն և երիտասարդուհիներուն 60 տոկոսը թուրքերու հետ կ'ամուսնանան»:

Բայց, Սրբազան Հայր՝ ինչո՞ւ կը զարմանաք, որ հայ երիտասարդներուն և երիտասարդուհիներուն թուրքերու հետ ամուսնութեան համեմատութիւնը, վաթսուն առ հարիւրի հասած է:

Սրբազան Հայր՝ Հայերը սփանչելի ասացուածք մը ունին՝

«Ի՞նչ ՈՐ ՑԱՆԵՍ, Ա՛ՅՆ ԿԸ ՀՆՁԵՍ»:

Դուք և Պոլսոյ մտաւորական դասակարգը, հայկականութեան տեսակէտով, ի՞նչ տուիք, աւելի ճիշդ՝ ի՞նչ կրնաք տալ այս երի-

տասարդներուն, որ կարենան «Հայ» մնալ: Ոչի՛նչ: Եթէ ուզե՛ք իսկ, չե՛ք կրնար տալ: Թուրքը չի ձգեր՝ որ շատ առաջ երթաք:

Սրբազան Հայր՝ դուք, անձնապէս, շատ բարձր մշակութային պաշար ունեցող մէկը կրնաք ըլլալ: Բայց, մեզ հետաքրքրողը, այս հարցը չէ:

Մեզ հետաքրքրողը՝ Պոլսոյ Պատրիարքութիւն կոչուող այս խարխուլ Աթոռին, մինչեւ հիմա հայ ազգին պատճառած վնասներն են:

Մեզ հետաքրքրողը՝ այս խարխուլ Աթոռին, ասկէ յետոյ ալ հայ ազգին պատճառելիք վնասներն են:

Նայեցէ՛ք, Սրբազան Հայր...

Պատրիարք ընտրուելէ յետոյ, ինչո՞ւ այս աստիճան կը խոնարհիք թուրքերուն առջեւ:

Ինչո՞ւ, այս աստիճան, շողոքոթութիւն կ'ընէք անոնց: Ո՞վ կը ստիպէ ձեզի: Գարեգին Գազանենեան Պատրիարքը շատ աւելի զուսպ և քաջ կեցուածք ցուցաբերած էր թուրքերուն հանդէպ...:

Բայց, վերջերս ձեր ըրածը, ոչ մէկ Պատրիարք ըրած է մինչեւ այսօր: Երբ կարդացիք այս մասին՝ հաւատալ չուզեցիք:

22-5-1999-թ ին Պոլսոյ մէջ, Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ-ին դամբարանը՝ (TURBE) գացեր էք, մեծ շքախումբով:

Դամբարանին մէջ ջերմիկ աղօթքեր և Ֆ ա թ ի հ ի ն երախտագիտ ու թ ի լ ն յայտներ էք, Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը հիմնած ըլլալուն համար:

Այս ի՛նչ «պնակալի-զութիւն» է,

Աղօթք և ծաղկեպսակ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի դամբարանին վրայ առ ի... երախտագիտութիւն: Պոլսահայ օրաթերք մըն ալ, քննաճակատով, եղածը կը նկատէ՝ «յաջողութիւն» և «շնորհաւորելի»:

Սրբազան Հայր: Ինչո՞ւ ըրի՛ք այս նողկալի բանը, այս ի՛նչ «Աթոռի Հիւանդութիւն» է:

Ասկէ յետոյ, ինչպէ՞ս հայ երիտասարդներուն վրայ կրնա՛ք յոյս դնել, որ անոնք հայ կրնան մնալ, երբ դուք կը նայնանա՛ք թուրքերուն հետ:

★ ★ ★

Նայեցէ՛ք Սրբազան՝ դուք և ձեր մանկաւիկները, ինչ որ կ'ուզէ՛ք, ըրէ՛ք Պոլսոյ մէջ: Որչափ որ կրնա՛ք քամակ ծոցէ՛ք, շողո՛ք թութիւն ըրէ՛ք Պոլսոյ մէջ թուրքերուն:

Բայց, Պոլսոյ մէջ մնացէ՛ք: Պոլսէն դուրս մի ելլէ՛ք: Ոտք մի՛ կոխէ՛ք երբեք Սուրբ Էջմիածին, և ՁԵՐ ԹՐԹԱՍԻՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՄԻ ԱՂՏՈՏԷՔ ԱՅՍ ՍՈՒՐԲ ՎԱՅՐԸ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
{ԿՐԷԺ ՈՌԻՔԷՆԵԱՆ}

7 - 9 - 1999

